

1

DE WERELD VAN DAVID

DE EERSTE KONING: DE KANAÄNIETEN

Toen David de citadel van Zion veroverde, was Jeruzalem al een oude stad. Hoewel het eigenlijk nauwelijks een stad was, eerder een kleine bergvesting in een land dat tal van namen zou hebben: Kanaän, Juda, Judea, Israël, Palestina, het Heilige Land voor christenen, het Beloofde Land voor joden. Deze landstreek, slechts 160 bij 240 kilometer groot, ligt tussen de zuidoosthoek van de Middellandse Zee en de rivier de Jordaan. De welige kustvlakte bood indringers en handelaren een uitstekende route tussen Egypte en de oosterse koninkrijken. Maar de geïsoleerde en afgelegen stad Jeruzalem, bijna vijftig kilometer landinwaarts, ver van alle handelsroutes, lag hoog tussen de goudkleurige, rotsige kliffen, kloven en puinhellingen van de Judese bergen; in deze verlatenheid waren de winters ijskoud, soms zelfs met sneeuw, en de zomers zinderend heet. Toch boden de grimmige bergen een zekere veiligheid, en in het lager gelegen dal was een bron die precies genoeg water voor de stad leverde.

Het romantische beeld van de stad Davids is veel levendiger dan de verifieerbare historische feiten. In de prehistorische nevel ontwaren we scherven aardewerk, spookachtige graven in rotsen, stukken muur, inscripties in de paleizen van verre koningen en de heilige tekst van de Bijbel, die ons niet meer dan een vluchtige blik bieden op het toenmalige leven aldaar, gehuld in een ondoordringbare duisternis waarin slechts om de paar eeuwen een fonkeling is te zien. Sporadische aanwijzingen werpen een flikkerend licht op een willekeurig moment in een verdwenen cultuur, gevolgd door honderden jaren waarvan we helemaal niets weten, totdat de volgende fonkeling ons een ander beeld laat zien. Alleen de bronnen, bergen en dalen zijn een constante factor, al worden ook die verplaatst, vervormd en opnieuw gevuld door duizenden jaren van zon, wind en regen, puin en menselijke inspanningen. Zo veel of zo weinig is zeker: ten tijde van koning David was de stad door de combinatie van heiligheid, veiligheid en natuur een oud bolwerk geworden dat de naam had onaantastbaar te zijn.

Al sinds 5000 v.Chr. hadden hier mensen gewoond. In de vroege bronstijd, rond 3200 v.Chr., toen in de oerstad Oeroek, in het tegenwoordige Irak, al 40.000 mensen woonden en het nabijgelegen Jericho een vestingstad was, begroeven de mensen hun doden in de heuvels van Jeruzalem en bouwden ze de eerste rechthoekige huisjes in wat waarschijnlijk een ommuurd dorp op een heuvel boven een bron was. Nadat de inwoners waren weggetrokken, lag het dorp er jarenlang verlaten bij. In de tijd dat Egyptische farao's van het oude koninkrijk het hoogtepunt van hun piramidearchitectuur bereikten en de Grote Sfinx voltooiden, kon je eigenlijk niet zeggen dat Jeruzalem bestond. In de twintigste eeuw v.Chr., in de bloeiperiode van de minoïsche beschaving op Kreta, toen Hammoerabi in Babylon op het punt stond zijn wetten te maken en de Britten hun goden in Stonehenge vereerden, wordt op aardewerk, waarvan scherven zijn teruggevonden bij het Egyptische Luxor, de stad Oersalim genoemd, een variant van Salem of Sjalem, god van de Avondster (Venus). Mogelijk betekent deze naam 'Salem heeft gesticht'.*

In Jeruzalem was ondertussen een nederzetting ontstaan rond de bron van Gihon: de Kanaänitische inwoners maakten in de rotsen een tunnel die naar een vijver binnen de muren van hun citadel liep. Een versterkte ondergrondse gang beschermde hun toegang tot het water. Uit recente archeologische opgravingen blijkt dat ze de bron bewaakten met een toren en kolossale muren van wel zeven meter dik en met stenen van soms wel drieduizend kilo. De toren fungeerde mogelijk ook als tempel waar de kosmische heiligheid van de bron werd vereerd. Elders in Kanaän bouwden priester-koningen tempels die tegelijk burchten waren. Hoger op de heuvel zijn resten van een stadsmuur gevonden, de oudste van Jeruzalem. De Kanaänieten blijken uiterst vakkundige bouwers te zijn geweest, die in Jeruzalem pas tweeduizend jaar later werden overtroffen door Herodes de Grote.¹

De Jeruzalemmers werden onderdanen van Egypte, dat in 1458 v.Chr. Palestina veroverde. Egyptische strijdkrachten bewaakten het nabijgelegen Jaffa en Gaza. In 1350 v.Chr. smeekte de onthutste koning van Jeruzalem zijn opperheer Achnaton, de farao van het nieuwe Egyptische koninkrijk, hem te helpen – hij vroeg om maar liefst 'vijftig boogschutters' – bij de verdediging van zijn kleine koninkrijk

* De Egyptische farao's streefden er destijds naar Kanaän onder hun heerschappij te brengen, maar het is niet duidelijk of ze daarin slaagden. Het kan zijn dat ze deze aardewerk-symbolen gebruikten om de opstandige heersers van hun vijanden te vervloeken of om uiting te geven aan hun ambities. De theorieën over deze scherven zijn ettelijke malen drastisch veranderd, waaruit blijkt dat de archeologie even interpretatief als wetenschappelijk is. Lange tijd werd gedacht dat de Egyptenaren deze kruiken of beeldjes stukgooiden om een vloek uit te roepen over de daarop genoemde plaatsen, wat meteen verklaart waarom dit 'vervloekingsteksten' worden genoemd.

tegen de agressie van naburige koningen en van roofbendes, de zogenoemde Habiroe. Koning Abdi-Heba noemde zijn citadel 'de hoofdstad van het Land van Jeruzalem, waarvan de naam Bet Sjoelmani is, Huis van Welzijn. Misschien is het woord 'Sjoelman' de oorsprong van de laatste twee lettergrepen ('Sjalem') van de naam van de stad.

Abdi-Heba was een onbeduidende potentaat in een wereld waarvan het zuiden werd gedomineerd door de Egyptenaren, het noorden (het huidige Turkije) door de Hittieten en het noordwesten door de Myceense Grieken, die in de Trojaanse oorlogen zouden vechten. De eerste naam van de koning is West-Semitisch – de Semieten waren de talrijke volken in het Midden-Oosten die blijkbaar nazaten waren van Sem, de zoon van Noach. We kunnen dus alleen met zekerheid zeggen dat Abdi-Heba uit het noordoostelijke Middellandse Zeegebied kwam. Zijn smeekbedes, aangetroffen in het archief van de farao, zijn panisch en kruiperig. Het zijn de eerste bewaard gebleven woorden van een Jeruzalemmers:*

Zeven- en zevenmaal ben ik aan de voeten van de koning gevallen. Dit is hetgeen Milkili en Sjoewardatoe tegen het land hebben gedaan: ze hebben de troepen van Gezer opgezet [...] tegen de wet van de koning [...] Het land van de koning is naar de Habiroe [rovers] gegaan. En nu is een stad die toebehoort aan Jeruzalem naar de mannen van Qiltoe gegaan. Moge de koning luisteren naar uw dienaar Abdi-Heba en boogschutters sturen.

Dit is alles wat we weten, maar wat er ook met deze zwaarbeproefde koning is gebeurd, feit is dat de Jeruzalemmers een eeuw later steile terraslanden aanlegden boven de Gihonbron, op de heuvel Ofel, die tot de dag van vandaag bewaard zijn gebleven en destijds de fundering vormden van een citadel of tempel van Salem.² Deze machtige muren, torens en terrassen maakten deel uit van de door David veroverde Kanaänitische citadel die Zion wordt genoemd. In de loop van de dertiende eeuw v.Chr. werd Jeruzalem ingenomen door een volk dat de Jeboesieten wordt genoemd. Maar rond diezelfde tijd werd de oude mediterrane wereld over-

* Dit zijn enkele van de 380 brieven (gesteld in het Babylonisch, op gebakken kleitabletten) van plaatselijke hoofdmannen aan de onrechtzinnige Amenhotep IV (1352-1336), die de verering van de vele traditionele Egyptische goden verving door de aanbidding van de zon: hij veranderde zijn naam in Achnaton. Het koninklijke archief van zijn ministerie van Buitenlandse Zaken, het 'Bureau van de correspondentie van de farao', werd ontdekt in 1887 in zijn hoofdstad Achetaton, het huidige el-Amarna, dat ten zuiden van Caïro ligt. Volgens een theorie waren de Habiroe de eerste Hebreeërs/Israëlieten, maar het woord duikt in de periode overal in het Midden-Oosten op als naam van deze plunders; 'habiroe' is Babylonisch voor 'vagebond'. Mogelijk stammen de Hebreeërs af van een kleine groep Habiroe.

spoeld en verscheurd door de Zeevolken uit het Egeïsche Zeegebied.

In deze roerige jaren van rooftochten en migraties werden de grote rijken naar de achtergrond gedrongen. De Hittieten gingen ten onder, Mycene werd op raadselachtige wijze verwoest, Egypte werd aan het wankelen gebracht, en het volk der Hebreërs verscheen ten tonele.

ABRAHAM IN JERUZALEM: DE ISRAËLIETEN

Deze ‘donkere tijd’, die drie eeuwen duurde, bood de Hebreërs, ook wel Israëlieten genoemd, een onbekend volk dat één God vereerde, de gelegenheid zich in het smalle land van Kanaän te vestigen en daar een koninkrijk op te bouwen. De verhalen over de schepping van de aarde, hun oorsprong en hun band met God werpen enig licht op hun ontwikkeling. Ze gaven deze tradities mondeling door, om ze vervolgens vast te leggen in de heilige Hebreeuwse teksten die later werden samengebracht in de Vijf Boeken van Mozes, de Pentateuch, het eerste deel van de Tenach (de Joodse Schrift). De Bijbel groeide uit tot het boek aller boeken, maar in feite gaat het om een reeks losse documenten. Het is een mystieke bibliotheek van verstrengelde teksten van onbekende auteurs, die in verschillende tijden en met uiteenlopende doelen hun schrijf- en redactiewerk deden.

Dit gewijde werk, dat talrijke episodes beslaat en door al even talrijke handen is gegaan, bevat enkele verifieerbaar historische feiten, enkele onbewijsbare mythische verhalen en vele onbegrijpelijke, wellicht gedoeerde of gewoon verkeerd vertaalde mysterieuze passages. Het merendeel van de teksten is niet geschreven om een verhaal te vertellen, maar om een hogere waarheid te verkondigen: de band tussen dat ene volk en hun God. Het resultaat is een tegenstrijdige, onbetrouwbare, zich herhalende* maar toch onschatbare bron, vaak de enige die we hebben; tevens is het in feite de eerste en belangrijkste biografie van Jeruzalem.

Volgens Genesis, het eerste boek van de Bijbel, was Abram de stamvader van de Hebreërs. Er wordt verteld dat hij Ur (in het huidige Irak) verliet en zich vestigde in Hebron. Dit was in Kanaän, het land dat hem beloofd was door God, die hem een nieuwe naam gaf: Abraham, ‘Vader van vele volken.’ Tijdens zijn reis

* De Schepping wordt twee keer behandeld, in Genesis 1:1-2:3 en 2:4-25. Er zijn twee stambomen van Adam, twee verhalen over de zondvloed, twee veroveringen van Jeruzalem, twee verhalen waarin God Jacob zijn nieuwe naam Israël geeft. De anachronismen zijn talrijk – in Genesis wordt bijvoorbeeld al over de Filistijnen en de Arameeërs gesproken terwijl die toen nog niet in Kanaän waren. Kamelen worden al veel te vroeg als lastdier opgevoerd. Geleerden denken dat de eerste bijbelboeken werden geschreven door twee verschillende schrijversgroepen, waarbij de ene groep nadruk legde op El, de Kanaänitische god, en de andere op Jaweh, de enige God.

werd Abraham verwelkomd door Melchizedek, de priester-koning van Salem – de eerste vermelding van Jeruzalem in de Bijbel –, die zegt te spreken namens El Eljon, de Allerhoogste. Dit wijst erop dat Jeruzalem toen reeds een Kanaänitisch heiligdom was dat door priester-koningen werd geregeerd. Later stelde God Abraham op de proef door hem de opdracht te geven zijn zoon Izak te offeren op een berg in ‘het land van Moriah’, nu bekend als de berg Moriah, de Tempelberg in Jeruzalem.

Abrahams kleinzoon Jacob wist de nalatenschap op listige wijze te verwerven, maar maakte zijn fout goed door te vechten met een vreemdeling die even later God bleek te zijn, wat Jacobs nieuwe naam verklaart: Israël, ‘hij die met God vecht’. Dit was de ware geboorte van het Joodse volk, dat een even hartstochtelijke als moeizame relatie met God zou hebben. Israël was de vader van de twaalf stichters van de stammen die naar Egypte trokken. Er staan zoveel tegenstrijdigheden in de verhalen over de stamvaders, dat een nauwkeurige datering onmogelijk is.

Na 430 jaar wordt in Exodus verhaald over de Israëlieten, die als slaven aan de steden van de farao bouwen, maar geholpen door God en onder aanvoering van een Hebreeuwse prins genaamd Mozes op wonderbaarlijke wijze uit Egypte ontsnappen (tot op de dag van vandaag gevierd met Pesach). Tijdens de tocht door de Sinai geeft God de Tien Geboden aan Mozes. Als de Israëlieten leven en hun God eren volgens deze wetten, zal hij hun het land van Kanaän schenken. Toen Mozes wilde weten met wat voor een god hij te maken had en vroeg: ‘Wat is uw naam?’, maakte God op majestueuze wijze duidelijk dat hij daar niet van gediend was: ‘Ik ben die ik ben’, een god zonder naam, in het Hebreeuws geschreven als יהוה, Jaweh, of zoals christenen het later onjuist schreven, Jehova.*

Veel Semieten bleven in Egypte. Ramses II de Grote was waarschijnlijk de farao die de Hebreeërs dwong te werken aan zijn voorraadsteden. De naam van Mozes is Egyptisch, wat erop wijst dat hij daar geboren is, en er is geen reden om eraan te twijfelen dat de eerste charismatische leider van de monotheïstische godsdiensten – Mozes, of iemand zoals hij – deze goddelijke openbaring kreeg, want zo ontstaan godsdiensten. Het is aannemelijk dat er een Semitisch volk was dat aan onderdrukking ontsnapte, maar een datering is onmogelijk.

Mozes kon vanaf de berg Nebo een blik werpen op het Beloofde Land, maar hij overleed voordat hij het land kon binnengaan. De Bijbel beschrijft de tocht als een bloedige rooftocht en als een geleidelijke kolonisatie. Archeologische bewijzen van een verovering zijn er niet, maar degenen die zich op het platteland vestigden stichtten veel niet-ommuurde dorpen op de Judese hoogvlakte.** Onder

* Toen de tempel in Jeruzalem stond, mocht alleen de hogepriester één keer per jaar het tetragram יהוה uitspreken, en tot op de dag van vandaag is het Joden verboden het woord uit te spreken. Ze spreken van Adonai (Heer) of Hasjem (de onuitsprekelijke Naam).

** Over de Israëlitische invasie van Kanaän bestaan allerlei ingewikkelde, doorgaans on-

hen bevond zich wellicht een kleine groep Israëlieten die was ontsnapt uit Egypte. Ze waren één in de verering van hun God, Jaweh, die ze aanbaden in een verplaatsbare tempel, een tabernakel met daarin een heilige houten kist, de zogeheten ark des verbonds. Misschien gebruikten ze de verhalen over hun stamvaders om gestalte te geven aan hun identiteit. Veel van wat uit die tijd is overgeleverd, onder meer over Adam, de Hof van Eden en Abraham, zou later niet alleen door joden maar ook door christenen en moslims worden geëerbiedigd, en bovendien gesitueerd worden in de stad Jeruzalem.

De Israëlieten waren nu voor het eerst heel dicht bij de stad.

aantoonbare theorieën die met elkaar in strijd zijn. De aanval op Jericho, waarvan de muren door de trompetten van Jozua werden neergehaald, is een mythe: Jericho is ouder dan Jeruzalem, maar bestond toen nog niet, en nergens is ooit materiaal aangetroffen dat wijst op ingestorte muren. Het is lastig om de veroveringstheorie letterlijk te nemen, omdat de gevechten (zoals die in het boek Jozua staan) meestal zeer kleinschalig waren. Bethel, bij Jeruzalem, is een van de weinige steden waarvan het boek Richteren meldt dat ze veroverd werden en het is inderdaad in de dertiende eeuw verwoest. De Israëlieten waren mogelijk veel vredelievender en verdraagzamer dan ze beweerden.

DE OPKOMST VAN DAVID

DE JONGE DAVID

Jozua vestigde zijn hoofdkwartier ten noorden van Jeruzalem, in Sichem (Sjchem), waar hij een tempel voor Jaweh bouwde. Jeruzalem was de thuisstad van de Jeboesieten, geregeerd door koning Adonizedek, wiens naam doet vermoeden dat hij een priester-koning was. Het lukte 'de zonen van Juda niet om de Jeboesieten te verjagen', en dus 'leefden zij in Jeruzalem zij aan zij met de zonen van Juda, zoals ze dat nog steeds doen.' Rond 1200 v.Chr. kreeg Merenptah, de zoon van Ramses de Grote en mogelijk de farao die was gedwongen Mozes' Israëlieten te laten gaan, te maken met aanvallen van de Zeevolken, waardoor er grote beroering ontstond in de oude koninkrijken van het Nabije Oosten. De farao viel Kanaän binnen om de orde te herstellen. Na zijn terugkeer vereeuwigde hij zijn triomf met inscripties op de muren van zijn Thebaanse tempel, waarin hij verklaarde de Zeevolken te hebben verslagen, Ashkelon te hebben veroverd en een volk te hebben afgeslacht dat in deze inscripties voor het eerst in de geschiedenis genoemd wordt: 'Israël is verwoest en zonder enig zaad.'

Israël was toen nog geen koninkrijk. In Richteren lezen we dat het een confederatie van stammen was, geregeerd door oude wijze mannen die nu een nieuwe vijand tegenover zich kregen: de Filistijnen, een Zeevolk dat van oorsprong uit het Egeïsche Zeegebied kwam. De Filistijnen veroverden de kust van Kanaän en bouwden vijf welvarende steden waar ze kleren weefden, rood-zwart aardewerk maakten en talrijke goden aanbaden. De Israëlieten, herders uit kleine bergdorpen, waren geen partij voor deze ontwikkelde Filistijnen, wier infanteristen Griekse borstplaten, beenkappen en helmen droegen en wapens gebruikten die speciaal geschikt waren voorlijf-aan-lifgevechten en die konden wedijveren met de logge strijdwagens van de Egyptenaren.

De Israëlieten kozen charismatische krijgsheren – de Richteren – die het tegen de Filistijnen en Kanaänieten moesten opnemen. In een vaak vergeten vers van het boek Richteren wordt zelfs gesteld dat de Israëlieten Jeruzalem veroverden en

in de as legden. Mocht dit inderdaad gebeurd zijn dan is het hun niet gelukt het bolwerk te houden.

Bij de Slag van Ebenezer in 1050 v.Chr. liepen de Filistijnen de Israëlieten onder de voet, verwoestten hun tempel in Sijloh, veroverden de ark des verbonds, het heilige symbool van Jaweh, en rukten op door de heuvels rond Jeruzalem. De Israëlieten, die voor hun leven vreesden en wensten 'als andere volken' te zijn, besloten een door God uitverkoren koning te kiezen.³ Ze wendden zich tot hun oude profeet Samuël. Profeten waren geen toekomstvoorspellers, maar analisten van het heden; het Griekse *propheteia* verwijst naar het verklaren van de wil der goden. De Israëlieten hadden ook een legeraanvoerder nodig en de keus van Samuël viel op een jonge krijger, Saul, die hij zalfde met gewijde olie. Deze 'aanvoerder van mijn volk Israël', die zich vestigde op een hooggelegen citadel in Gibeon (Tell el-Foel), zo'n vijf kilometer ten noorden van Jeruzalem, deed wat van hem verwacht werd: hij versloeg de Moabieten, Edomieten en Filistijnen. Saul was echter niet geschikt voor de troon. 'Een boze geest Gods joeg hem angst aan.'

Samuël, die zich realiseerde dat zijn koning geestelijk labiel was, ging in het geheim op zoek naar een ander. Onder de zonen van Isaï van Bethlehem bevond zich naar zijn idee een begenadigd jongeman: David, de jongste, 'was rossig, ook had hij mooie ogen en een schoon voorkomen. Toen zeide de Here, sta op, zalf hem, want deze is het'. Samuël had ook gezien dat David goed 'spelen kan; en hij is een dapper held, een krijgsman, wel ter tale'. Hij zou een even opmerkelijk als ontwikkeld figuur in het Oude Testament worden. De schepper van het heilige Jeruzalem was dichter, veroveraar, moordenaar en overspelige; in hem verenigden zich de volmaakte heilige en de onvolmaakte avonturier.

Samuël bracht de jonge David naar het hof, waar koning Saul hem benoemde tot een van zijn wapendragers. Toen de koning door de 'boze geest' werd bezocht, toonde David zijn eerste, hem door God geschonken talent: hij speelde op de citer en 'schonk Saul verlichting'. Davids muzikale talent is een belangrijk aspect van zijn aantrekkingskracht. Er worden zelfs enkele psalmen aan hem toegeschreven.

De Filistijnen rukten op naar de vallei van Elah. Saul en zijn leger wachtten hen op. De Filistijnen schoven hun afschrikwekkende kampioenvechter naar voren, Goliat uit Gat*, wiens uitgebreide wapenrusting in schril contrast stond met de knullige uitrusting van de Israëlieten. Saul was bang dat het tot een grootschalige veldslag zou komen, dus hij zal een zucht van verlichting hebben geslaakt toen David voorstelde het duel aan te gaan met deze Goliat, al zal hij weinig ver-

* Zoals 'filistijn' dankzij de Bijbel de betekenis 'afgodendienaar' heeft gekregen en een 'filister' kan worden omschreven als een cultuurbaarbaar (let wel: de Filistijnen waren een uiterst ontwikkeld volk), heeft Gat zijn weg gevonden naar het Engelse idioom: een *git* is in de volksmond een sukkel. De Filistijnen gaven echter wel hun naam aan het land dat later Romeins Palestina en weer later Palestina werd.

trouwen in een goede afloop hebben gehad. David koos ‘vijf gladde stenen uit de beekbedding’ en slingerde een van deze stenen naar de Filistijn, die hij ‘tegen zijn voorhoofd trof, zodat de steen in zijn voorhoofd drong’.* Hij onthoofdde de gevallen kampioen en de Israëlieten achtervolgden de Filistijnen helemaal tot de stad Ekron. Waar of niet, het verhaal geeft aan dat David al op jonge leeftijd naam maakte als krijger.**

Saul bevorderde David, maar in de straten zongen de vrouwen: ‘Saul heeft zijn duizenden verslagen, maar David zijn tienduizenden.’ Sauls zoon Jonathan werd vrienden met David en zijn dochter Michal hield van hem. Saul gaf toestemming voor hun huwelijk, maar werd gekweld door jaloezie: tot tweemaal toe probeerde hij zijn schoonzoon met een speer te doden. Prinses Michal redde Davids leven door hem via een paleisraam te laten ontsnappen, en later werd hem onderdak geboden door de priesters van Nob. De koning spoorde hem op, vermoordde alle priesters op één na, maar David wist opnieuw te ontsnappen en was met zijn zeshonderd rovers constant op de vlucht voor de koning. Twee keer wist hij sluipend aan het bed van de slapende koning te komen, maar twee keer spaarde hij zijn leven, wat Saul deed uitroepen: ‘Gij zijt rechtvaardiger dan ik.’

Ten slotte liep David over naar de Filistijnse koning van Gat, die hem zijn stad Ziklag schonk. De Filistijnen drongen opnieuw Juda binnen en versloegen Saul op de berg Gilboa. Zijn zoon Jonathan werd gedood en de koning stortte zich in zijn eigen zwaard.

* De slinger was geen jongensspeelgoed, maar een sterk wapen: in de rotsschilderingen in het Egyptische Beni Hasan zien we de slingeraars naast de boogschutters staan. Egyptische en Assyrische koninklijke schilderingen wijzen uit dat de slingeraars een belangrijk onderdeel waren in de legers van de toenmalige grootmachten. Naar verluidt kon een geoefende slingeraar een gladde steen (zo groot als een tennisbal) een snelheid van 150 tot 250 kilometer per uur geven.

** David was mogelijk zijn koninklijke naam of zijn *nom de guerre*, want in de tweede versie van het verhaal ‘David en Goliath’ wordt ene Elhanan genoemd als degene die Goliath verslaat: was dit Davids echte naam?

3

HET KONINKRIJK EN DE TEMPEL

DAVID: DE KONINKLIJKE STAD

David kreeg in zijn kamp bezoek van een jongeman die beweerde Saul te hebben gedood: 'Ik heb de gezalfde des Heren gedood.' David doodde de boodschapper en zong toen een tijdloos klaaglied over Saul en Jonathan:

Het sieraad, o Israël – op uw hoogten ligt het verslagen! Saul en Jonathan, de beminden en lieflijken, waren in leven en sterven niet gescheiden, zij waren sneller dan arenden, sterker dan leeuwen. Dochters van Israël, weent over Saul, die u weelderig kleepte in scharlaken, die gouden sieraden hechte aan uw klederen [...] Hoe zijn de helden gevallen, de krijgswapenen verloren gegaan!⁴

In deze donkere tijd zalfden de zuidelijke stammen van Juda David tot koning, met Hebron als zijn hoofdstad; Isboset, de nog levende zoon van Saul, volgde Saul op als heerser over de noordelijke stammen van Israël. Na een zevenjarige oorlog werd Isboset vermoord en zalfden ook de noordelijke stammen David tot hun koning. Noord en zuid waren nu onder één vorst verenigd, maar de kloof tussen Israël en Juda kon enkel worden gedicht door Davids charisma.

Jeruzalem, dat werd bevolkt door Jeboesieten en daarom Jeboes werd genoemd, lag iets ten zuiden van Gibeon, het bolwerk van Saul. David rukte met zijn strijdmacht op naar de citadel van Zion en kwam voor de ontzagwekkende verdedigingswerken te staan die onlangs zijn blootgelegd rond de Gihonbron.*

* Waarschijnlijk is er nergens op aarde een archeologische vindplaats die zo vaak is onderzocht als deze. De huidige opgraving rond de bron, onder leiding van professor Ronny Reich, is de twaalfde op rij en heeft tot de ontdekking van grote Kanaänitische bouwwerken geleid. In 1867 ontdekte de Engelse archeoloog Charles Warren een schacht die van de Ofel naar de bron loopt. Lange tijd werd gedacht dat deze schacht mensenwerk was en dat de Jeruzalemmers haar gebruikten om water uit de put te scheppen. Maar de

Zion was naar verluidt ondoordringbaar, en het is een raadsel hoe David de citadel heeft kunnen innemen. De Bijbel vertelt dat de Jeboesieten hun muren bemanden met lammen en blinden, om de aanvaller te waarschuwen welk lot hem beschoren zou zijn. Maar door middel van wat de Hebreeuwse Bijbel een *zinnor* noemt, lukte het de koning toch door te dringen tot in de stad. Die *zinnor* kan een watertunnel zijn, behorend tot het netwerk dat nu wordt opgegraven op de heuvel Ofel, maar het kan ook een of andere toverspreuk geweest zijn. Hoe dan ook: 'David veroverde de burcht Sion, dat is de Stad Davids.'

Deze verovering is mogelijk niet meer dan een paleiscoup geweest. David vermoordde de Jeboesieten niet, hij nam ze op in zijn kosmopolitische hof en leger. Hij gaf Zion de naam Stad Davids, herstelde de muren en haalde de ark des verbonds (die hij ondertussen had heroverd) naar Jeruzalem. Onderweg werd een van de dragers dodelijk getroffen door de ontzagwekkende heiligheid van de ark, en daarom besloot David de ark onder te brengen bij een betrouwbare Gattiet, tot het weer veilig was om hem te vervoeren. 'David en het gehele huis Israëls haalden de ark des Heren, onder gejubel en hoorngeschal.' In zijn priesterlijke lendendoek 'danste [David] uit alle macht voor het aangezicht des Heren'. Hierop beloofde God David dat 'uw huis en uw koningschap [...] voor immer bestendig [zullen] zijn voor uw aangezicht.' Na eeuwen van strijd verkondigde David dat Jaweh zich blijvend had gevestigd in een heilige stad.⁵

Michal, de dochter van Saul, meende in de wijze waarop haar echtgenoot zich halfnaakt had onderworpen aan God een daad van ordinaire ijdelheid te zien.⁶ De eerste bijbelboeken mogen dan een mengsel zijn van oude teksten en geantenticateerde verhalen, het uitgebreide, weinig heroïsche portret van David zoals dat geschetst wordt in het tweede boek van Samuël en het eerste van Koningen is zo levendig dat het mogelijk is gebaseerd op de herinneringen van een hoveling.

David riep dit bolwerk uit tot zijn hoofdstad omdat het noch aan de noordelijke stammen, noch aan zijn eigen zuidelijke Juda behoorde. Hij bracht de gouden schilden van zijn overwonnen vijanden naar Jeruzalem, waar hij een paleis voor zichzelf liet bouwen met cederhout dat bij zijn Fenicische bondgenoten in Tyrus vandaan kwam. David zou een koninkrijk hebben veroverd dat zich uitstrekte van Libanon tot aan de grens met Egypte en oostwaarts tot in het huidige Jordanië en Syrië. Hij zou zelfs een garnizoen hebben gelegerd in Damascus. Wat David betreft is de Bijbel onze enige bron: tussen 1200 en 850 v.Chr. raakten de koninkrijken van Egypte en Irak in verval, met als gevolg dat er nauwelijks gebeurtenissen werden vastgelegd en er bovendien een machtsvacuüm ontstond.

jongste opgravingen hebben een geheel nieuw licht op deze zaak geworpen. De schacht van Warren lijkt toch op natuurlijke wijze te zijn ontstaan. Het water stroomde echter naar een vijver die wél door mensen uit de rotsen was gehakt en die werd beschermd door de gigantische vesting.